

Доц. др Гордана Ђоковић¹²

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

<https://doi.org/10.18485/biblioinfo.2017.ch5316.3:02>

БИБЛИОТЕКЕ У ДРУШТВУ ЗНАЊА

Сажетак

Принцип данашњег модерног друштва које се заснива на знању је идеја о целоживотном образовању свих појединаца који морају бити спремни да уче и да се усавршавају током целог живота. У времену брзих промена и пораста количине знања, најважнија особина је флексибилност и прилагодљивост новонасталим променама. Целоживотно образовање је савремени концепт према коме се образовање не завршава са завршетком формалног образовања и стицањем дипломе, него се истиче важност перманентног осавремењавања теоријског знања и практичних вештина одраслих особа. Знање данас представља кључни фактор сваког развијеног друштва, а како знање не можемо стицати целог живота у школи, неопходно је да се у процесе целоживотног образовања укључе и друге институције. Библиотеке су одувек пратиле промене у друштву, а преносећи знање и информације и утицале на те промене и биле њихов носилац. Данас оне, прилагођавањем и реорганизацијом, постају информациони центри, па поред васпитно-образовне улоге добијају и нови концепт.

Кључне речи: друштво знања, целоживотно образовање, целоживотно учење, библиотеке.

Принцип данашњег модерног друштва које се заснива на знању је идеја о целоживотном образовању свих појединаца који морају бити спремни да уче и да се усавршавају током целог живота. У времену брзих промена и пораста количине знања, најважнија особина је флексибилност и прилагодљивост новонасталим променама. Целожив-

1 Филолошки факултет, Студентски трг 3, 11000 Београд
gosa.djokovic@gmail.com

2 Овај рад је настао у оквиру пројекта бр. 178029 Министарства за просвету, науку и технолошки развој Републике Србије, Књиженство, теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године.

вотно образовање је савремени концепт према коме се образовање не завршава са завршетком формалног образовања и стицањем дипломе, него се истиче важност перманентног осавремењавања теоријског знања и практичних вештина одраслих особа. Библиотеке су одувек пратиле промене у друштву, а преносећи знање и информације и утицале на те промене и биле њихов носилац. Данас оне, прилагођавањем и реорганизацијом, постају информациони центри, па поред васпитно-образовне улоге добијају и нови концепт. Оне сада морају одиграти кључну улогу у информационом описмењавању и прихватању нових технологија задржавајући притом своје раније образовне вредности.

Филозофија учења током целог живота није ни у ком случају идеја нашег времена. Људска потреба за сталним усавршавањем и целоживотним образовањем стара је колико и сама цивилизација. Почети животног образовања везују се за Индију и индијског филозофа Мануа, док се ова идеја на знатно вишем нивоу везује за рану кинеску цивилизацију и оснивача кинеске филозофије Конфучија (551-479). Конфуције је творац идеје друштвеног напретка са акцентом на усавршавање људи. Ову идеју касније проналазимо и код великих филозофа као што су: Сократ, Платон, Аристотел и др.

Сократ је посебно место у својим проучавањима посветио образовању. Он је посебно истакао античку традицију перцепирања знања као врхунску вредност и изједначио је са моралом. Сократ је тврдио „да је свима потребно васпитање и учење и да је незнање узрок лошег делања“³.

До решења проблематике образовања Платон је дошао преко покушаја успостављања идеалне државе. Да би се створила и одржала идеална држава најважније је добро образовање. Тако се обезбеђује правда у држави, јер онда свако ради оно што најбоље зна. „Лоша државна уређења и настају због необразованости и лошег васпитања, па се зато образовање и јавља као кључни фактор у конституисању ‘идеалног’ поретка и његовом очувању од промена које су, у складу са Платоновим социјалним конзервативизмом, штетне и непожељне по државу“⁴.

3 Protagora ; Sofist / Platon ; [preveli Koloman Rac, Milivoj Sironić ; predgovor napisao Branko Bošnjak]. - Zagreb : Naprijed, 1975 (Zagreb : "Ognjen Prica"). - 192 str. ; 20 cm. - (Filozofska biblioteka)

4 Pojava i rani razvoj ideja o permanentnom obrazovanju / Katarina Ceković // Andragoške studije. - ISSN 0354-5415. - Vol. 2, br. 1 (1995). / Str. 11.

У време француске грађанске револуције долази се на идеју о институционализацији перманентног образовања преко пројекта народног образовања. Ова веома добро разрађена идеја о образовању одраслих која је укључивала и разне установе за образовање и разне форме самообразовања, је упркос великом угледу актера (Таљеран, Кондорсе, Роме, Лепелтје и други), ипак одбачена.

Следећа фаза у развоју доживотног образовања је претварање идеје о перманентном образовању у научну концепцију. Са појавом индустријализације, у свету се дешавају бројне друштва, технолошке, социјалне и културне промене које повлаче и потребу за перманентним образовањем запослених. Нарочито са појавом електронике јача потреба да се радници перманентно образују и управо тада је идеја о перманентном образовању добила своју велику шансу. Данас, у 21. веку сведоци смо пропагирања значаја целоживотног учења које образовању омогућава да се суочи са бројним изазовима.

Концепт целоживотног учења је данас свуда у свету прихваћен као нова парадигма образовања, за шта су најзаслужније међународне организације UNESCO, OECD, Светска банка и Европска комисија, у чијим се програмима рада налази већ дуги низ година.

На заседању Европског већа у Лисабону 2000. године закључено је да је унапређивање целоживотног образовања неопходно за успешну транзицију према друштву и економији утемељеним на знању што све утиче на културни, економски и друштвени живот грађана.

Кирстен Дротнер, професорка студија културе на СДУ Универзитету у Данској, сматра да у јавном дискурсу, од средине деведесетих година двадесетог века, термин *друштво знања* потискује израз *информационо друштво*⁵. „Док се *информационо друштво* фокусира на необрађену информацију, термин *друштво знања* наглашава разноврсност понуде знања као резултата човековог руковања информацијама“⁶. Основни разлог за то она види у променама дефиниције друштва и нивоима социјалног развоја. По њој, друштво знања карактерише преношење нагласка са образовања на учење. Под тим, она мисли, на целоживотно учење које није институционализовано.

5 Иновације у библиотекама за друштво знања / Кирстен Дротнер ; превела Мирослава Дукић // Годишњак Библиотеке Матице српске. - ISSN 0351-3580. - (2005 [шт. 2006]), стр. 193.

6 Исто, стр. 194.

Образовање и целоживотно учење можемо сматрати најважнијим условима за стварање демократског друштва. Право демократско друштво свим својим припадницима пружа могућност и прилику да се доживотно образују и проширују своја знања у складу са демократским принципима и процедурама у за то предвиђеним формалним или неформалним установама учења.

Библиотеке као образовне, културне и информационе установе доприносе учењу, знању, информисаности и демократији а корисницима омогућавају слободан приступ информационим изворима потребним за учење, рад, информисаност или разоноду. Право појединца на слободан приступ информацијама произилази из људског права на слободу изражавања. Библиотеке помажу појединцима у стварању и обликовању мишљења о многим темама, као и укључивању већег броја грађана у друштвени живот и тако посредно доприносе развоју демократије.

Концепт целоживотног образовања се односи на идеју учења које траје целог живота и на стварање таквог образовног система који ће моћи у сваком тренутку, сваком појединцу, без обзира на старост или професију, да пружи нову могућност да овлада новим знањима. У данашњем динамичном свету, пуном промена, људима се мора пружити могућност да унапреде своја знања и способности како би могли да одговоре на захтеве савременог света. Људима треба пружити могућности преквалификација и осавремењивања њиховог знања у циљу очувања радних места, па тако целоживотно учење можемо сматрати концептом који помаже и социјално-економску трансформацију и развој.

У Србији је *Стратегија образовања одраслих*⁷ почетак стварања културе учења и економије засноване на знању и унапређењу способности одраслих људи. Замишљена је као део реформе образовања у Србији, која ће помоћи у изградњи индивидуалне свести становника и схватању да су учење и образовање трајни процеси и да се преко различитих облика усавршавања и преквалификација може боље одговорити на захтеве савременог доба. Односи се на све облике и нивое образовања и обухвата све старосне узрасте, од ране младости до трећег доба, и различите циљне групе.

7 Стратегија развоја образовања одраслих у Републици Србији <http://www.zavodsz.gov.rs/PDF/Strategija%20razvoja%20obrazovanja%20odraslih%20u%20Republici%20Srbiji.pdf> (12.5.2017)

Народне библиотеке данас представљају локалне културне, информационе и образовне центре који различитим програмима подстичу и пружају подршку целоживотног образовању и у будућности ће сигурно постати установе које ће у својим локалним заједницама бити носиоци целоживотног учења. Оне могу бити носиоци и реализатори одређених програма континуираног образовања одраслих. Могућности целоживотног учења у народним библиотекама су заиста велике и уколико се комбинују и са традиционалном библиотечком праксом могу дати бројне резултате. Као пријатна места за учење, приступачна свима без изузетака, као складишта великог броја информација заиста могу и треба да постану центри целоживотног образовања.

Целоживотно учење није новина за народне библиотеке. Најуспешнија светска организација која постиже целоживотно учење у народним библиотекама, EIFL⁸ (Electronic Information for Libraries) сарађује са библиотекама широм света како би повећала приступ знању и омогућила приступ дигиталним информацијама, нарочито у земљама у транзицији. Приступ знању је од суштинског значаја за образовање и науку, побољшање живота и стварање људског капитала од кога зависи и развој друштва. Зато библиотеке имају кључну улогу у повећању приступа знању кроз пружање квалитетних ресурса информација и услуга.

Основу сваког демократског друштва чини знање, па се жеља за стицањем знања и целоживотним учењем може сматрати темељем сваке демократије. Библиотеке као носиоци огромне количине знања и информација, представљају „камен темељац“ демократије. Оне помажу људима да пронађу различите изворе информација, добију додатно образовање, стекну нове способности, развију вештине информационе писмености и тако постану спремни да пруже допринос развоју демократског друштва.

Библиотеке, као демократске институције, представљају изворе информација за све људе без икакве искључености, оне обезбеђују слободу говора, слободу учења, слободу мишљења и изражавања. Оне пружајући приступ свим облицима знања и интелектуалних активности, представљају подршку за учење током читавог живота, подједнако за све.

8 <http://www.eifl.net/> (10.3.2017.)

Као установе које пружају подршку учењу током целог живота, библиотеке такође подстичу и развој грађанског друштва. Обезбеђивањем релевантних информација, оне пружају свим људима могућност да уче и тако научени лакше изнесу своје ставове и идеје. Такође, представљају и места где људи могу слободно да говоре, размењују своје мисли и боре се за своје интересе.

У друштву које омогућава целоживотно учење, библиотеке могу постати центри који повезују учење, формалне или неформалне природе, са глобалним средствима информисања и стицања знања и зато ће бити веома значајне у развоју будућих система доживотног учења.

Да би одговорили савременим захтевима, стручњаци у библиотечко-информационој делатности морају константно да се усавршавају. Континуирано образовање библиотекара почиње након завршетка формалног школовања и траје током читавог живота кроз различите облике усавршавања: курсеве, семинаре, радионице, конференције који им омогућавају стално напредовања у раду.

Принцип данашњег модерног друштва, које се заснива на знању, је идеја о целоживотном образовању свих појединаца који морају бити спремни да уче и да се усавршавају током целог живота. Повећавањем просечне старости становништва многе развијене земље постају нације одраслих и старих људи. Знања која стичемо у младости, у току редовног школовања, данас брзо застаревају. Због тога је веома важно да се учење активно одвија у току целог живота.

Рад на информационом описмењавању је круцијалан у 21. веку у којем је образовање перманентан процес. Посебно је важно посветити пажњу у раду са младима који данас одрастају на новим технологијама. Такав начин одрастања их доводи у ситуацију да стичу лажну претпоставку да једноставним отварањем прве странице коју избаци Гугл претраживач долазе до адекватних података. У океану информација свакодневно до нас стиже много оних које су нефилтриране. Информационо писмена особа мора да има систематичност у претраживању, да уме да развије план претраживања који ће у току самог претраживања смислено прилагођавати. Потребно је знати користити референсну литературу, обратити се библиотекару за помоћ, правилно цитирати, издвојити одговарајуће цитате, користити чланке у часопису, on-line каталоге и друге базе података, знати да се правилно претраживање Гугла разликује од проналажења

информација у књизи, али и од претраживања електронског каталога... Потребно је поседовати много вештина и константно учити нове. Такође, важно је да и библиотекари схвате да овакав концепт целоживотног учења утиче и на њих, па и они сами добијају нове улоге. Они су такође принуђени да посећују семинаре, стручна предавања и уче до краја живота јер да би помогли некоме у стицању знања, морају и сами да поседују одређено знање. Нове технике претраживање се стално појављују, а интернет стално трпи промене, па је важно бити у току. Циљ оваквог начина лоцирања, евалуирања и коришћења информација јесте особа која ће на основу обрађених података и њихове анализе синтезом формирати сопствено мишљење и на тај начин стварати нова знања. Библиотеке и библиотекари који раде у њима могу и морају одиграти кључну улогу у информационом описмењавању друштва.

Литература

- Иновације у библиотекама за друштво знања / Кирстен Дротнер ; превела Мирослава Дукић // Годишњак Библиотеке Матице српске. - ISSN 0351-3580. - (2005 [шт. 2006]).
- Protagora ; Sofist / Platon ; [preveli Koloman Rac, Milivoj Sironić ; predgovor napisao Branko Bošnjak]. - Zagreb : Naprijed, 1975 (Zagreb : "Ognjen Prica"). - 192 str. ; 20 cm. - (Filozofska biblioteka)
- Pojava i rani razvoj ideja o permanentnom obrazovanju / Katarina Ceković // Andragoške studije. - ISSN 0354-5415. - Vol. 2, br. 1 (1995).
- Стратегија развоја образовања одраслих у Републици Србији <http://www.zavodsz.gov.rs/PDF/Strategija%20razvoja%20obrazovanja%20odraslih%20u%20Republici%20Srbiji.pdf> (12.5.2017)

Gordana Đoković

University of Belgrade

Faculty of Philology

LIBRARIES IN THE KNOWLEDGE SOCIETIE

The principle of today's modern society based on knowledge is the idea of lifelong education of all individuals who must be willing to learn and improve throughout life. In a time of rapid change and increase the amount of knowledge, the most important feature is the flexibility and adaptability to new changes. Lifelong education is a modern concept according to which education does not end with the completion of formal education and graduating, but emphasizes the importance of continuing modernization of theoretical knowledge and practical skills of adults. Today, knowledge is a key factor in any developed society, and how we can gain knowledge of the whole life of the school, it is essential that in the process of lifelong education and other institutions involved. Libraries have always accompanied changes in society, and transferring knowledge and information they have impact on these changes and become their holder. In today's electronic age they become information centers, and in addition to educational role purchased a new concept.

Keywords: knowledge societie, lifelonf education, lifelong learning, libraries.